№ 17 (20). 1930 m. spalių 15 d. II metai.

VILNIAUS ŽODIS

VISUOMENĖS LAIKRAŠTIS

EINA KAS DVI SAVAITI.

PRENUMERATA: metams 4 auks., 1/2 metų 2 auks.., 1/4 met. 1 auks. Užsieny 1 dol. ATSKIRO NUMERIO KAINA 20 sk.
REDAKCIJOS ir ADMINISTRACIJOS ADRESAS: Wilno, Wileńska 15—12.

Prieš dešimtį metų.

1920 metų rugpiūčio 27 dieną lietuvių kariuomenė įžengė į rusų apleistą Vilnių. Prieš tai, liepos 12 d., su rusais buvo pasirašyta taikos sutartis, kuria einant rusai išsižadėjo Vilniaus krašto. Lenkai buvo iš Vilniaus pasišalinę liepos 14 dieną. Tarp rusų ir lenkų ėjo karas, rusai buvo atsidurę ties Varšuva, bet čia buvo apsupti, sumušti ir priversti trauktis atgal. Kadangi prie Vilniaus krašto pretendavo ir lenkai, ties Seinais lenkų kariuomenė kovėsi su lietuviais, Lietuvos valdžia buvo sutikusi del Vilniaus ir Suvalkų krašto tartis ir su lenkais. Spalių 7 dieną Suvalkuose įvyko lenkų ir lietuvių delegatų susirinkimas, pasirašyta buvo laikina lietuvių—lenkų sutartis, kuria Vilnius buvo pripažintas Lietuvai, laikinas rubežius rytuose ėjo pro Bastūnus, galutinas rubežių nustatymas buvo atidėtas tolimesniam laikui. Lietuviai reikalavo visų tų sričių, kurias buvo sutikę grąžinti rusai, lenkų delegatai priešinosi, bet del Vilniaus mažai tesiginčijo; atrodė, kad viskas bus gerai, su Lenkija pavyks susitarti ir užmegsti geri kaimyniniai santykiai.

Po dviejų dienų, spalių 9 dieną, gen. Želigovskio vedama, lenkų kariuomenė užėmė Vilnių. Paskelbta buvo, kad tai iš Vilniaus krašto kilę karininkai ir kareiviai nepanorėję klausyti Lenkijos valdžios ir karo vadovybės savo atsakomybe užėmė Vilnių. Ketveriems metams praslinkus marš. Pilsudskis, laikydamas paskaitą Vilniuje, prisipažino, kad tai jis, kaipo 1920 metų Lenkijos viršininkas ir vyriausias kariuomenės vadas, įsakęs gen. Želigovskiui užimti Vilnių. Po Vilniaus užėmimo dar beveik du mėnesiu vyko lietuvių mūšiai su lenkais, tiktai lapkričio 30 dieną, Tautų Sąjungos Komisijai tarpininkaujant, išvesta buvo tarp lietuvių ir lenkų kariuomenės neitralė zona.

Gen. Želigovskis paskelbė Vilniaus kraštą Vidurine Lietuva (Litwa Środkowa), sudarė laikiną valdžią, kuri veikė Lenkijos valdžios nurodymais ir jos šelpiama. Bandyta buvo susitarti su N. Lietuvos valdžia, bet po Suvalkų sutarties sulaužymo nebegalimas buvo joks susitarimas. 1922 metų pradžioj buvo išrinktas vadinamas Vilniaus Seimas, kuris prijungė Vilniaus kraštą prie Lenkijos. Lietuviai, gudai ir žydai to Seimo rinkimuos nedalyvavo.

1385 metais Lietuvos Didysis Kunigaikštis Jogaila, norėdamas vesti Lenkijos karalaitę Jadvygą ir tapti Lenkijos karalium, prijungė Lietuvą prie Lenkijos. Vytautas Didysis po 10 metų kovos atgavo ne tik savo tėviškę—Trakus, bet ir Vilnių, tapo galingu Lietuvos Didžiuoju Kunigaikščiu, grąžino Lietuvai nepriklausomybę, bet visų Jogailos sutarties neigiamų tautai ir valstybei pasekmių panaikinti negalėjo. 1920—1922 metais Jogailos keliu nuėjo mūsų krašto sulenkinti lietuviai.

Lietuvių tauta, kaip ir prieš 500 metų Vytautui Didžiajam vadovaujant, nurimti del tokio įvykusio fakto nenori ir negali. Nesusilaukė jokių gerybių ir lenkai arba sulenkinti Vilniaus krašto gyventojai, kurie taip uoliai veikė ir balsavo už prijungimą.

D. A.

Dar del teatro.

Ties paimtąja tėma gal niekuomet netektų sustoti, jeigu teatras būtų bereikšmis mūsų gyvenime. Šios minties vedamas drįstu ir aš mesti vieną kitą mintį teatro reikalingumo klausimu.

Mano tikslas šiame straipsnyj yra toks pat, kaip „Metas pagalvoti" straipsnio autoriaus. Noriu, būtent, paraginti visą Vilniaus lietuvių visuomenę rimčiausiai susirūpinti iškeltu klausimu. Maža to. Netik susirūpinti, bet ir daryti šį tą, ko vaisius turėtų būti *nuosavas lietuviškas teatras*. Ir turiu pridurti, kad šiuo reikalu turi susirūpinti visa mūsų inteligentija *be pažiūrų skirtumo*, kadangi teatras yra bendras visų reikalas. Pabrėžiu: „be *pažiūrų* skirtumo", nes pas mus taip yra: jeigu vieni ką nors daro, ar bent sumano daryti, tai kiti, priešingų pažiūrų žmonės, netik neprisideda prie darbo, bet dar stato visokių kliūčių.

Ar tik dabar susirūpinta teatru? Ne. Jau šiuo reikalu buvo rūpintasi nuo seniau, bet, žinoma, vieno pastangos, nors jos būtų didžiausios, nueis vėjais, jeigu nebus platesnio visuomenės pritarimo.

Taip, pavyzdžiui, p. A. Krutulys jau nuo kada atsidėjęs rūpinasi teatru. Kiek buvo ruošiama vakarų ar koncertų, tai vis jam vadovaujant.

Atsimenu, kaip pirmoj šio dešimtmečio pusėj teatras Vilniaus lietuvių buvo mėgiamas ir reikia pripažinti, kad jis turėjo tuomet didelio pasisekimo, nors buvo visada tik mėgėjų teatras. Kodėl taip buvo? Nejaugi tuomet buvo stipresnės artistų jėgos? Taip, bet... gal ir ne, nes ir dabar dėl artistinių jėgų labai skųstis negalima. Turime jų pakankamai, tik jos gal neišlavintos ir neišnaudotos.

1928 metais p. A. Krutulys buvo suorganizavęs „Dramos kursus", kuriuose scenos mėgėjai galėjo laisvai lavintis, ir, žinoma, jeigu tie kursai būtų iki šiolei gyvavę, tai gal jau turėtume ne vieną gerai pasiruošusį scenos mėgėją. Dėja, tų kursų jau nebėra, nekieno neremiami materialiai jie turėjo žlugti ir visas darbas nuėjo niekais. Tačiau nežiūrint to „artistų" turime dar nemaža, tik reikia noro ką nors suorganizuoti ir noro ne vieno ar kelių asmenų, bet visos Vilniaus lietuvių visuomenės. O kai visi norės, tai žodžiai tuojau galės realizuotis. Iš pradžių, be abejo, naujai sutvertas teatras veiktų gal labai silpnai, nesiskirtų nuo paprasčiausio mėgėjų teatro, bet laikui bėgant galėtume susilaukti savojo nuolatinio teatro tikra šio žodžio prasme.

Nė vienas gal pasakys: ką jie čia dabar užsimanė teatro. Nėra nei tinkamos salės, nei kam teatrui vadovauti ir t. t. Žodžiu, nereikia teatro, nes tai tuščios svajonės. Anaiptol!

Dėl salės gal kiek būtų sunkiau, bet, kaip ir lig šiolei buvo, iš pradžių galima pasitenkinti šv. Mikalojaus maža sale, o paskui, turint stipresnę artistų trupę, galima būtų samdytis jai didesnių patalpų. Be to, jei neklystu, rodos, susilauksime ir geros salės, nes kaip teko girdėti žadama pirkti namai su sale. Tuomet be abejo savas teatras būtinai reikalingas.

Vadovauti gi taip pat būtų kam. P. Krutulys šiam darbui, manau, pasišvęstų ir darbuotųsi, kaip galėtų, tuo labiau, kad jis tą darbą mėgsta.

Su laiku gal ir naujų režisierių sulauksime.

Taigi turime viską, kas teatrui reikalinga, tik prie to, kaip sakiau, reikia tvirto noro, o žodis taps kūnu. *x.*

Vilnius, 1930—X—8 d.

Esamieji ir būsimieji jėgos šaltiniai

Paprastai, kalbant apie mechanišką jėgą, jos šaltiniu laikomi, tarp kitko, įvairūs garvežiai ir, apskritai, motorai. Tikrumoje gi, mašinos yra ne jėgos šaltiniai, o tik priemonė, įvairiuose daiktuose, kaip anglys, nafta, ir pan., esančiai chemiškai jėgai paversti mechaniška jėga. Kitaip sakant, mašinos yra tik įrankiai, kurie padeda ištraukti iš įvairių medžiagų jėgą ir ją pritaikyti žmogaus reikalams.

Seniausia gamtos jėga, kurią žmogus pasivergė savo reikalams, yra vėjo ir vandens jėga. Šių jėgų panaudojimui nereikėjo jokių painių ir sudėtingų motorų; žmogui beliko tik pasikinkyti ją, kad ir paprasčiausiais būdais, ir gamta dirbo jai užkrautąjį darbą. Tad ir nenuostabu, kad greta savo paties ir kaikurių prijaukintųjų gyvulių jėgos, dar žiloje senovėje žmogus naudojosi jau ir vėju bei vandeniu.

Sunkiau buvo su jėga, kuri glūdi paslėpta įvairiose degamose (kuro) medžiagose. Pirmoji tokių medžiagų, kurią žmonės sugalvojo panaudoti jėgai gauti, buvo anglys, nes pirmoji Stefensono išgalvotoji garo mašina buvo kurianama anglimis. Garvežių pagalba iš kuro išgaunamoji jėga, sulyginus su ligi tol žinomomis žmogaus bei gyvulio raumenų, vėjo ir vandens jėgomis, buvo didelis žingsnis pirmyn, tačiau žiūrint šių dienų reikalavimų, ji buvo dar visai menkas dalykas Ją buvo galima naudoti tik mechaniškiems tikslams — sukimui bei stūmimui. Vadinasi, garo mašinų veikimas buvo labai apribotas.

Pagaliau technikos mokslas išrado elektrą, tą nuostabų visokeriopos energijos šaltinį, kuriuo šiandien visas pasaulis naudojasi, tačiau kurio esmės (kas tai yra elektra?) nė vienas pasaulio mokslininkas iki šiol dar nežino. Teisingai elektra vadinama—„tarnaite visokiems technikos reikalams", nes jos energijos galima pritaikyti kur tik nori! chemijoje, optikoje, mechanikoje, šviesos ir šilimos reikalams ir t. t. Bet svarbiausias skirtumas tarp garvežių jėgos ir elektros energijos yra tas, kad garvežio jėga galima naudotis tiktai vietoje, kur stovi garo mašina, o elektros energiją galima nusiųsti kur tik nori, net už kelių tūkstančių kilometrų. Pav., nesenai Vokietijoj įvykusioje Pasaulio Jėgos Konferencijoje labai rimtai buvo iškeltas klausimas, aprūpinti Vokietiją, Norvegijos elektros energija. Ši ypatybė, kad elektros energijos naudojimas nėra apribotas nei kokiais specialiais tikslais, nei erdvės atstumu (tolumu), technikoje turi begalinės reikšmės.

Tačiau elektros energijos gavimui reikalinga dar kokia nors pagalbinė jėga, kuri suktų dinamą. Čia tai ir kyla vienas klausimas. Iki šiol visoms garo mašinoms kūrenti būdavo vartojama anglis. Tačiau anglies klodai pasaulyje yra labai apribotame kiekyje, ir su laiku jie, be abejo, išsisems. Todėl paskutiniu laiku vis daugiau ir daugiau kreipiama dėmesio į vandens jėgą. Turbinų pagalba labai patogiai galima krintantį vandenį užkinkyti sukti dinamą, ir neišsemiamos jėgos klausimas bus išspręstas. Sakau neišsemiamos jėgos todėl, kad kiekvieni metai saulė tam tikrose vietose, kalnuose ištirpina begales sniego, kuris visuomet duos pakankamai krintančio vandens.

Ir štai dabar prieiname prie tikrojo visokio jėgos šaltinio—saulės. Saulė yra pradžia, o elektra — galas bet kokių energijos šaltinių. Čia tai kai kurie mokslininkai ir kelia klausimą, ar nebūtų galima tiesioginiu būdu saulės spindulių paversti elektra, kitaip sakant, ar saulė negalėtų būti ne tik šviesos ir šilimos, bet ir jėgos šaltiniu. Kokia tai būtų milžiniška jėga! Šio klausimo išsprendimu šiandien ir yra užimti energijos problemų srity dirbą mokslininkai. Ir ne be pasekmių. Tiesa, galutiniai šis klausimas dar neišspręstas, tačiau jau yra pasiekta daug davinių, kurie verčia tikėti, kad ne ryt, tai poryt, žmogus pakinkys savo reikalams saulės spindulių jėgą.

Iš „L. Ū."

Lietuviai Sovietų Rusijoj

„Komunistas", lietuvių bolševikų žurnalas, rašo Nr. 243: „Baltrusijos Socialistinėj Sovietų Respublikoj lietuvių kolonijose gyvena apie 70.000 žmonių. Kolchozų kūrimo reikale lietuvių kolonijos stovi už-

pakaly visų kitų tautinių mažumų — latvių, žydų, lenkų. Tiktai Sofeiske yra susikūręs mažas kolchozėlis... Mūsų vyrai gudrauja, patys neina į susirinkimus, o moteris siunčia... Moterys apsimeta nieko nesuprantančios apie kolektyvą (valstybinius dvarus), kelia triukšmą ir dažnai išardo susirinkimą...

Lietuviškas buožė Sovietų Baltarusijoj nesnaudžia. Jis kovoja prieš kolektivizaciją (prieš valstybinių dvarų steigimą): atkalbinėja biednuomenę ir vidutinius, įvairiais dievais gąsdina juos, sako, atvažiuosiąs iš Amerikos koks tai dievas su didele galybe, išardysiąs visus kolektyvus ir vėl pradėsiąs mokyt šventenybės, vėl atidarysiąs bažnyčias... Antikristas važinėsiąs su pečium ir deginsiąs tuos, kurie bus kolektyvuose... Buožės paleido agitaciją tarp Osinovkos lietuvių apie grįžimą į Lietuvą... Laido paskalas, kad Sofeisko kolektyvo darbininkai vaikšto pusnuogiai, kad netur ko valgyt ir t. t.

Lietuvių valstiečių tarpe kunigas naudojasi daug platesne įtaka, negu pravoslavų popas pas baltarusius... Vietoje svarstyt, ar turi žmogus dūšią, daug geriau būtų tinkamai pažint kunigo ir buožės žalingą veikimą ir iškelt dienos švieson... Ką *„Komunistas“* buožėmis vadina, rodo šie jo žodžiai: Jonas Kunigėnas, norėdamas įsigyt per 30 ha žemės, fiktyviškai (dėl akių) persiskyrė su žmona ir dabar valdo 2 ūkiu, o Sovietas, kaimo taryba, jį laiko silpnu vidutiniu valstiečiu. Kitas vėl... visuomet samdo berną, o lauko darbams samdo dar padienius ir nuomoja žemės likučius.

Dimanovos lietuvių valstiečių jaunimo mokyklos bute įvyko spektaklis. Mokykla buvo pilna publikos. Prieš spektaklį buvo padarytas bendras susirinkimas, kurio dienotvarkėj stovėjo kolektivizacijos klausimas. Išklausius pranešimą apie kolektivizaciją, daugelis senų barzdotų valstiečių kalbėjo prieš, žinodami, kad komunistai jaunuoliai paims viršų. Už kolektyvus buvo 65, prieš 45 žmones... Bet praslinkus porai savaičių randame *Raudonajame Artojuje* (toks laikraštis), kad už kolektivizaciją tame kaime belikusios 24 šeimos.

Kur nubalsuojama kolektivizacija, prasideda gyvulių skerdimas, kad netektų valstybiniam dvarui.

Vižinienė, užsirašius į kolektyvą, papiovė veršingą karvę. Putna pardavė gerą arklį ir nusipirko pusgyvį. Petkevičius pardavė drigantą už 250 rub., o pirko už 50 rub. Yra tokių, kurie paskutines sėklas išaikvojo... Glinikų kaimas labai saldžiai miega, apie kolektyvus nė nesapnuoja. Kaime yra 15 kiemų. Visi težino tik kortomis lošt. Jaunimas irgi taip atsidavęs kortoms, kad nenori nė žinot raudonojo kampelio (skaityklos), nei knygučių. Užtat visokių plepalų čia ir apsiklausyt negalima. Kai Glinikuose norėjo rinkt aukas orlaiviui, tai žmonės atsakė geriau duosią kunigui, tai jis pasimelsiąs užu sveikatą... Nėra čia nė vieno komjaunuolio.

Kai esti susirinkimai dėl kolektyvų steigimo, tai ateina tik moterys, vyrų neleidžia. Moterys užrekia visą susirinkimą ir nieko nepadarę išsiskirsto... Apylinkės baltarusiai, estai ir latviai susirašė į kolchozus, lietuviai spiriasi, kaip ožiai ant ledo".

Tiek parašė apie lietuvių būvį Komunistų Partijos Centro laikraštis. Išvada savaime aiški. Gudijos lietuvių gyvenimas socialistinėj respublikoj nėra lengvas. Tą pripažįsta ir komunistų laikraštis *Raudonasis Artojas:* „lietuvių kaimuose Sovietų Baltarusijoj buožės niekeno nekliudomi lig pat pastarųjų laikų lygu vorai čiulpė biednuomenės kraują". Dėl to „kraujo čiulpimo" Kapsukas ir Angarietis kaltina dešiniuosius komunistus: daktarą S. Matulaitį (iš Lietuvos į Minską persikėlusį), studentus Serbentą, Vėdrinaitį, Žalpį ir kitus „draugus minskiečius", nuslijusius nuo diktatoriaus Stalino rodomos linijos į dešinį šlysmą. Mickevičius (Kapsukas) buv. Raudonosios Lietuvos Komisarų Tarybos pirmininkas stačiai reikalauja lietuvius guduose ištirpyt ar surusint? Štai jo žodžiai: „Jokiu būdu negalima pasitenkint mažiukais tautiniais kolektyvais. *Reikia blaškyt tautinis lietuvių valstiečių užsiskleidimas ir eit prie tvėrimo didesnių tarptautinių kolektyvų*".

N.

Iš Tverečiaus padangės.

Skaitlingas Tverečiaus valsčius yra grynai lietuviškas, tuo tarp mokyklos didžiumoje — lenkiškos. Ką tenka laikyti to nesveiko reiškinio kaltininku? Klausimas gan sudėtingas. Ir kas stebėtina—tuoj po karo Tverečiaus valsčiuje veikė keliolika lietuvių „Ryto" mokyklų, kurioms vietos gyventojai, nespėję dar nusikratyti skurdo šmėklos, duodavo nemokamą butą, kurą, o kartais netgi mokytojui išlaikymą.

Praslinko dešimtmetis, ekonominė tverečėnų padėtis žymiai pagerėjo, reikėtų tikėtis, kad ir mokyklų skaičius pašoks į aukštį. Dėja — jis puolė kas kartas žemyn.

1929—30 mokslo metais, Tverečiaus valsčiuje tebeveikė jau tik 3 lietuviškos mokyklos, valdiškų buvo daugiau negu trigubai tiek. Argi nepasibaisėtina padėtis? Vienur uždarė mokyklas valdžia, pakeisdama jas savomis, netvirtindama lietuvių mokytojų, kitur — teko jas patiems uždaryti dėl mokytojų ar „lėšų" stokos. Yra sodžių, kurių gyventojai per apsileidimą neteko lietuviškos mokyklos, nemokėjo kovoti už savo teises, bet yra ir tokių, kurie po kelis metus iš eilės klabeno į „Rytą", seniau vienintėlę mokyklas laikančią draugiją. Ir kas gi kaltas, jei pastarasis tuos žmonių prašymus ir pastangas negirdoms nudėdavo. Žinau sodžių, kuris trejus iš eilės metus siuntė prašymus į minėtąją draugiją ir trejus iš eilės metus gavo atsakymą, kad valdžia tam sodžiui neduodanti koncesijos. Pasiteiravus atatinkamose valdžios įstaigose, paaiškėjo, kad tam sodžiui nebuvo netgi prašoma mokyklos koncesijos.

Kuriam gi tad tikslui reikėjo klaidinti žmonės? O kai kita draugija toje pat vietoje mokyklą įsisteigė, tuoj pradėta leisti gandų, būk ji perdaug pataikaujanti lenkų valdžiai ir užtat gavusi leidimą. Čia jau yra šmeižtas, kurį gali leisti tik žmonės, nustoję savigarbos, o iš kitos pusės — didelis visuomeninių ir tautinių reikalų nežiūrėjimas: suprask, jei mes negalime įsteigti mokyklos, tai tegu jos visai nebūna, te verčiau skęsta sodžius tamsybėje. Mano supratimu, turėtų būti atvirkščiai: jei viena draugija neįstengia laikyti didesnio mokyklų skaičiaus, tegu pasisako atvirai. Atsiras kita, trečia, kuri galės vieną, antrą mokyklą įsteigti ir išlaikyti. To pavyzdžiu galim laikyti „Kultūros" draugijos įsikūrimą. Kada po 1927 metų retorsijų mokyklų skaičius staiga sumažėjo, jaunutė, vos pradėjusi savo gyvavimo dienas, „Kultūros" draugija ėmė steigti pradžios mokyklas, ir jos rado plačioje lietuvių visuomenėje prita-

rimo. Pasipylė aukos, o iš tolimų Vilniaus krašto užkampių ėmė plaukti mokyklų prašymai.

Jausdami savos mokyklos reikalingumą neatsiliko ir tverečėnai. Keletas sodžių pasiuntė „Kultūros" d-jos Valdybai prašymus įsteigti mokyklas. Vargas tik, kad „Kultūros" d-ja visų prašymų šiems mokslo metams patenkinti negalėjo. Bet užtat ji atvirai pasakė, kurioms padėjo pastangas, o kurių atidėjo tolimesniam laikui. Graudu buvo žiūrėti į baltaplaukius senelius, moterėles, susirūpinusius lietuviškos mokyklos steigimu, bevažinėjančius po keliasdešimt kilometrų ir bemindžiojančius įvairių įstaigų slenkščius. Tverečėnams nesvarbu buvo kuriuo vardu bus kuriamoji mokykla. Gana to, kad ji būtų lietuviška, kad mokintų vaikučius gimtoje kalboje. Partijų rietenose Vilnijos lietuvis sodietis nedalyvauja, partinių kovų nepripažįsta. Jis jaučiasi lietuvis ir viskas, kas yra lietuviška, jam brangu ir šventa. Tad ir mokyklos prašydami nežiūri jie draugijos vardo: ar tai bus „Rytas" ar „Vakaras", „Kultūra" ar kita kokia, svarbu tik, kad mokykla būtų lietuviška. Nenuostabu tad, kad nudžiūgo tverečėnai gavę vienai „Kultūros" mokyklai leidimą ir tikėdamiesi gauti jį dar ir antrai. Ir netik tverečėnai, kiekvienas, kieno krūtinėje plaka lietuviška širdis, turi džiaugtis matydamas didėjant lietuviškų mokyklų skaičių. Ir viskas, regis, būtų tvarkoje, jei ne Tverečiaus klebono kun. Prijalgausko (Przyjałgowski) nesuprantamas elgesys. Rugpiūčio 15 d. viešai pasmerkė iš pamokslo „Kultūros" d-ją, rugsėjo gi 27 d. pakartojo savo pasmerkimą, sakydamas, kad „Kultūros" mokyklos vaikų nepriimsiąs išpažintin, jų namiškiams neduosiąs nei šliūbo, nei krikšto, nei kitų sakramentų. Vienu žodžiu atskelsiąs nuo Bažnyčios. Už ką gi, už ką, kad kas paklaustų. Ar už tai, kad mažyčiai mokinsis gimtojoj kalboj, pramoks lietuviškai garbinti Dievą ir klebonas bus priverstas su jais lietuviškai kalbėtis? O gal už tai, kad neturės teisės kalėdodamas įrašyti lietuviškų šeimynų parapijos knygon, kaipo lenkų, nes vaikai kalbės jam lietuviškus poterius? Jei iki šiol panašaus priekaišto klebonui nieks viešai nepadarė, tai dar nereiškia, kad to fakto nieks nežino.

Gerai yra pasakyta: „iš jo darbų pažinsite jį". Ir tikrai, iš mūsų Klebono darbų pradedame pažinti jį, pažinti, kuo jis yra lietuviams. Hm... Gerbiamas Tverečiaus Klebonas drįsta vadinti „Kultūros" d-ją bedievių organizacija. Įdomu, iš kur jis tas žinias semia. Ar gerbiamasis pamokslininkas, kurs taip keikia „Kultūrą", skaitė kada tos draugijos įstatus? Ar pažįsta gerai viršūnėje jos stovinčius žmones ir mokytojus, kurie dirbs „Kultūros" mokyklose? Ar pagalios pažįsta jis tas mokyklas? Kad jos būtų jau gyvavusios bent metus Tverečiaus valsčiuje, o žmonės ir pats klebonas, gerai jas pažinę, įžiūrėtų tose mokyklose neigiamų pusių, tada klebono elgesys būtų dar suprantamas. Bet šiandie, kuomet mokykla dar tik įsikūrė, o mokslo metai vos prasideda — klebonas nespėjo dar pažinti „Kultūros" mokyklų ir todėl jo plūsmai yra labai įtartini. Juk, sako, jis ir skaitlingą šv. Kazimiero gegužinę buvo pasmerkęs...

Didelio mokytumo nereikia, kad paėmus į rankas įstatus tikrai pažinti draugiją, ar paskaičius pirmą geresnį „Viln. Žodžio" numerį, sužinoti, jog „Kultūros" mokyklose tikėjimas ir katekizmas yra kunigų-mokytojų dėstomas. Argi tame gerb. Klebonas įžiūri bedievybę? Ne „Kultūra", bet beprasmiai puolimai griauna ir ardo tikėjimą. Tad, jei gerb. Klebonas nori stiprinti tikėjimą savo parapijiečių širdyse, lai pasistengia tai padaryti krikščioniško gyvenimo pavyzdžiu, o ne šūkavimais ir keiksmais. Varydamas per bažnyčią politiką prieš lietuvybę, prasilenkia jis su Katalikų Bažnyčios dogmomis. Mūsų žmonės jau įprato kovoti už lietuvišką mokyklą, tad nelabai persiims tais visais šūkavimais.

V.

Red. prierašas. Mums nesinori tikėti, kad kun. klebonas, žmogus inteligentas ir rimtas, taip elgtųsi sąmoningai. Matyt, čia yra nesusipratimo. Kun. Kl. „Kultūros" draugijos, turbūt, dar nepažįsta, o sprendžia apie ją iš kokių nors blogos valios žmonių pasakojimų. Galima tikėtis, kad arčiau ją pažinęs, jis atitaisys daromą jai nesąmoningai skriaudą.

POLITIKOS APŽVALGA.

N. Lietuva. Skaudus smūgis ištiko Lietuvą užsienių politikoje. Klaipėdos krašto vokiečiai padavė savo laiku skundą Tautų Sąjungai užmesdami Lietuvos vyriausybei neva Klaipėdos konvencijos laužymą. Tą skundą T. Sąjungoj visu smarkumu palaikė Vokiečių vyriausybė, jos ministeris Curtius susitarė su Lietuvos u. r. menisteriu Dr. Zaunium skundą išbraukti iš dienotvarkės, bet užtatai pastarasis Lietuvos vyriausybės vardu turėjo pasižadėti, kad pirmininkas ir 2 (iš 3) Kl. direktorijos nariai bus skiriami tik susitarus su seimelio dauguma, kad rinkimuose balsą turės tik nuolatiniai Klaip. krašto piliečiai, o ne, kaip iki šiol buvo, visi gyvenantieji ten lietuviai; Lietuva grąžina Kl. kraštui visišką žodžio spaudos ir susirinkimų laisvę. Netiek pats susitarimas, kiek liūdnas yra faktas, kad Lietuva leido pašalinei valstybei, Vekietijai, kištis į savo vidaus reikalus ir pripažino ją lyg Klaipėdos kr. globėja. Be abėjo dabar vokiečiai kiekvieną progą išnaudodami kartos panašius eksperimentus stengdamiesi sunkinti Lietuvai Klaipėdos krašto valdymą. Tokiais atvėjais Lietuvos vyriausybei bepaliks tik vienas ginklas: enant 12 Kl. konvencijos punktu gubernatorius turi teisės savo nužiūrėjimu paleisti seimelį.

Sąryšy su tuo nepasisekimu min. Zaunius mėgino atsistatydinti, buvo pasklydę gandų kad ir visas min. kabinėtas persitvarkysiąs. Prezidentas betgi p. Zauniaus atsistatydinimo nepriėmęs ir visa palikę po senovei, tik Lietuvos atstovas Berlyne p. Sidzikauskas į savo vietą jau nebegrįšiąs. Visoj Lietuvoj ir Klaipėdoj buvę demonstracijų prieš vokiečius.

Kl. krašto seimelio rinkimai jau įvyko. Iš provizoriniai paskelbtų rezultatų aiškėja, kad lietuviai pravesią apie 5—6 atstovus. Bet ir vokiečių sąrašuose yra daug lietuvių, tik vokiškos dvasios.

Lenkija. Cia visas politinio gyvenimo dėmesys—rinkimuose. Nors maršolas Pilsudskis seimą ir nelabai pripažįsta, dažnai raštu ir žodžiu jį iškoneveikia, tačiau jis norėtų, kad seiman patektų absoliutė jo šalininkų dauguma. Jis net sutiko pastatyti savo kandidatūrą seiman, matyt norėdamas savo populiarumu patraukti daugiau balsuotojų vyriausybę palaikančiai partijai (B. B.) Aktingiausi b. seimo opozicijos atstovai vis dar tebesėdi Brastos kalėjime, tuo tarpu suimama kas kart nauji. Opozicija irgi smarkiai rinkimams ruošiasi, blokojasi net priešin-

giausių pakreipų partijos. Kalinamų b. atstovų dauguma kalėjime pasirašo sutikimą kandiduoti į ateinantį seimą. Reikia tikėtis, kad būsimas seimas bus paskutinis maršolo mėginimas, negriaunant parlamentarinio sutvarkymo, sustiprinti vyriausybės valdžią ir pakeisti konstituciją. Jei rinkimus laimėtų opozicija, būsimas seimas turbūt irgi labai greit baigtų savo gyvenimą.

Galicijoje taip vadinamas ukrainų sabotažas netik nesiliauna, bet dar smarkėja. Laikraščiai pilni pranešimų apie degančius įvairiose vietose lenkų „osadnikų" ir dvarininkų javus bei trobėsius. Sabotažo akcijoje įtariama slapta ukrainų karo organizacija (U.O.V.), kuri esanti labai skaitlinga ir stipri. Paskutiniuoju metu ir stambesnių ukrainų ūkininkų bei sodžiaus veikėjų statybose labai dažnai pasitaiko gaisrų. Spėjama, kad tai darą lenkai, keršydami ukrainams už sabotažą. Belikviduodama sabotažą vyriausybė beveik sustabdė visą viešą kultūrinį ukrainų gyvenimą. Daugybė buvusių seimo atstovų, šeip veikėjų, studentų, gimnazistų sėdi kalėjimuose visuomeninės organizacijos, gimnazijos, mokyklos koperatyvai uždaromi; nestinga, žinoma, ir užmušimų. Miestuose, miesteliuose ir kaimuose sustiprintos karo ir policijos sargybos dieną naktį būdi. Kol kas nei viena, nei kita pusė neketina eiti į nuolaidas, tuo tarpu kraštas nyksta, o karinga lenkų spauda tebekursto vyriausybę imtis dar griežtesnių priemonių prieš ukrainus.

Anglija. Spalių mėn. 1 dieną. Londonan sukviesta liko Britų imperijos konferencija, kurioj dalyvauja visų Anglijos dominijų ministeriai pirmininkai. Anglų dominijos ir taip neperdaug turi priklausomybės ryšių su savo branduoliu (bendra apsauga, laivynas), ši konferencija ketinanti dar tą priklausomybę siaurinti. Spėjama, kad dominijos reikalausiančios pripažinti pilną nepriklausomybę visoms toms jų, kurios jaučiasi galinčios nepriklausomai gyvuoti. Beto būsią reikalaujama, kad dominijų generalgubernatoriai būtų dominijų organų renkami iš vietinių gyventojų tarpo, vėliau tik pristatomi karaliui patvirtinti. Iki šiol jie buvo centralinės vyriausybės skiriami. Šios konferencijos posėdžiai nevieši. Beto Anglai šiemet turi ir dar vieną konferencją. Tai darbo partijos atstovų kongresas. Paskutiniuoju laiku darbo partijoje (kuri dabar valdo Angliją) kilo opozicija prieš vyriausybę. Opoziciją iššaukė sunki krašto ekonominė padėtis, o ypač nedarbas, kuris Anglijoj yra labai žymus. Konferencijoje opozicija pasirodė nelabai skaitlinga, žymi atstovų dalis pritarė vyriausybės politikai.

Netik Angliją, bet ir visą pasaulį šiurpu sukrėtė anglų dirižablio milžino R. 101 katastrofa. Vos keletą valandų skridęs orlaivis Prancūzijos teritorijoj audrų priverstas buvo labai žemai nusileisti ir, užkabinęs kalnelį, sprogo. Katastrofoje žuvo apie 50 žmonių, jų tarpe Anglijos avijacijos ministeris.

KORESPONDENCIJOS.

Kamarūnai, Varėnos valsč. Sodžius skirstosi viensėdžiais ir visas kamarūniečių dėmesys tame darbe sukauptas. Medžiaginė ūkininkų padėtis labai menka. Derlius šiemet kad ir pusėtinas, bet kainos tokios mažos, (pv. rugių pūdas iki 3 zł., bulvių 80 sk. sviesto svaras 1,20 sk.) kad visų metų savo prakaitą ir triusą turgun išvilkus nesusidaro mokesčiams apmokėti. Daug žalos ir nuostolių mūsų apylinkei šiemet atnešė kiaulių maras; jis nors jau ir atslūgo, tačiau dar nesibaigia.

Veikusią iki šiol „Ryto" mokyklą valdžia uždarė ir jau lenkų mokytojas išnuomavo butą valdiškai mokyklai. Gerai suprasdami lietuviškos mokyklos reikalingumą, padavėme prašymą Liet. „Kultūros" Švietimo draugijai, bet ir ji šiemet negalėjo mūsų prašymo patenkinti, nes nesurado kvalifikuoto mokytojo.

Jau prasidėjo rinkimų į Lenkijos seimą ir senatą ruoša. Agitatorių pas mus dar neatvažiuoja, bet valdžios sudarytose rinkimų komisijose jau dirbama. Į tas komisijas nariais kviečiami ir vietos lietuviai ūkininkai. *Kamarūnietis.*

N. LIETUVA

Gėdulo diena. 1920 m. spalių mėn. 9 dieną lenkų kariuomenė gen. Želigowskio vedama užėmė Vilnių. Tų liūdną dieną prisimindama Lietuva kasmet apsigaubia gėdulo šydu. Šiemet visose Kauno bažnyčiose įvyko gedulingos pamaldos, moksleiviams ir kariuomenei buvo skaitomos paskaitos, mieste įvyko mitingų ir demonstracijų. Vidudienį 12 val. visoj Lietuvoj momentui buvo sustabdytas judėjimas Vilniui prisiminti.

V. Liaudininkų memorandumas. Valstiečių liaudininkų sąjungos centro atstovai įteikė vyriausybei memorandumą, kuriame buvo reikalaujama iš vyriausybės, kad nesankcijonuotų Dr. Zauniaus susitarimo su Vokiečių užsienių r. ministeriu Dr. Curtium. Paskutiniais spaudos pranešimais p. Zaunius buvo padavęs prašymą atleisti jų nuo užs. r. ministerio pareigų. Beto atšauktas liko iš Berlyno Lietuvos atstovas p. Sidzikauskas. Abiejų dimisijų priežastis— nepasisekimai užsienio politikojo, ypač paskutiniame ginče su Vokietija del Klaipėdos vokiečių skundo. P. Zaunius vedė Lietuvos užsienio politiką nuo prof. Voldemaro pašalinimo. P. Prezidentas betgi jo dimisijos nepriemęs.

Voldemarininkų suėmimai. Pasikėsinimo prieš pulk. Rusteiką byla jau baigiama nagrinėti ir lapkričio pabaigoj bus perduota teismui. Be ligšiolinių suimta dar 9 voldemarininkai, jų tarpe Plungės notaras Mylimas ir b. „Tautos Kelio" redaktorius Sliesoraitis. Dabar Kauno sunkiųjų darbų kalėjime sėdi 22 voldemarininkai.

Pasmerktas miriop lenkų šnipas Vilkickas. Rugsėjo 19 dieną kariuomenės teismas pasmerkė miriop Vilkicką už tai, kad jis, būdamas Lietuvos šaulių sąjungos centre, teikė lenkams žinias. Jis prisipažino esąs kaltas. Kiti du kaltinamieji— gusarų pulko vyr. leitenantas Kavaliauskas ir Vaitkevičius išteisinti.

Parašytas miestų savivaldybių įstatymo projektas. Vidaus Reikalų Ministerija parašė miestų savivaldybių įstatymo projektą. Rinkikams pagrindinis cenzas numatomas — mokėti lietuviškai žodžiu ir raštu, turėti 24 m. amžiaus, 1 metus gyventi toj vietoj, turėti butą savo vardu arba patentą, arba etatinę tarnystę savivaldybės ar valdžios įstaigoj, ar bent būti baigusiam aukštąjį mokslą.

Kauno miesto taryba bus iš 30 narių—20 renkamų ir 10 skiriamų; į burmistro vietą bus pristatoma 3 kandidatai R. Prezidentui, kuris vieną jų paskirs burmistru, kiti du liks miesto valdybos nariai.

Kiek Sovietai žada pravežti miško pro Klaipėdą S.S.S.R. pasižadanti vežti Klaipėdon pirmais metais 120,000 ligi 150.000 kv. metrų miško, antrais metais ir toliau iki 200.000 k. m.

Privalomas mokslas Lietuvoje įvedamas apskritimis. Nuo rugsėjo 1 d. privalomas pradžios mokyklų lankymas įvesta Mažeikių apsk., Ylakių valsčiuj.

Generolas Bulota dimisijoj. Vienas tautininkų partijos vadų gen. Jonas Bulota pasitraukė iš kariuomenės.

Argentinos konsulatas Lietuvoje likviduotas. Lietuvos piliečiai, norį Argentinon vykti, priversti bus dabar kreiptis į Rygą, ar kitus užsienių miestus, kur Argentinos konsulatai yra.

KRONIKA.

Vytauto Didžiojo iškilmės Vilniuje. Š. m. 9 dieną įvyko Vytauto Didžiojo Sukaktuvių Komiteto plenumo posėdis, provincijos ir kitataučių atstovams dalyvaujant, kuriame priimta iškilmių programa. Iškilmės, kaip jau buvo rašyta, įvyks š. m. spalių 27 dieną. 9 val. ryto šv. Mikalojaus bažnyčioje įvyks paminklo atidarymas ir pamaldos, 7 val. vak. b. „Apollo“ salėje akademija. Akademijos prezidiumą sudarys 12 žmonių, 8 lietuvių ir 4 gudų atstovai, bus skaitomos trys paskaitos: Kun. P. Kraujalis ir Dr. D. Alšeika lietuvių kalba, kun. A. Stankievič gudų kalba. Koncertinėje dalyje dainuos p. Krutulio vedamas moksleivių choras.

Tą patį vakarą Laik. Vilniaus Lietuvių Komitetas ruošia rautą.

„Kultūros“ draugijos mokyklos. Šiems mokslo metams veikia sekančios Lietuvių Švietimo Draugijos „Kultūros“ mokyklos:

1) *Vilniuje*, Vilniaus g-vė Nr. 28 — 32, veda mok. Paulina Tamulevičiūtė;

2) *Pašaminėj*, Kaltinėnų valsčiaus, Švenčionių apskričio, veda mok. Aleksandras Karužas;

3) *Lazinkose*, Tverečiaus valsč. Šv. aps., veda mok. Valerija Čepulytė;

4) *Kirkučiuose*, Melagėnų valsč., Šv. apskr. veda mok. Michalina Krinickaitė;

5) *Kėkštai*, Tverečiaus valsč. ir parapijos, koncesija mokyklai gauta, mokytojas kol kas dar nepaskirtas.

Be to dar Draugija gavo prašymų iš Švenčionių apskr., Valkinykų ir Varėnos valsčių, bet mokyklų ten įsteigti šiems metams nepavyko, nes kaikurioms valdžia nedavė koncesijų, o kitoms vėl negalima buvo pradėti rūpesnių del kvalifikuotų mokytojų stokos.

Atitaisymas. Pereitam numery įsibrovė spaustuvės klaida „Kultūros“ draugijos adresan. Atspauzdinta: Vilniaus g-vė Nr. 28—23, turi gi būti: *Vilnius, Vilniaus g-vė 28—32*.

Draugijos pirmininko d-ro D. Alseikos adresas: Jagelonų (Jagiellońska) Nr. 9, b. 3.

Lietuvių Mokslo Draugijos Visuotinasis Susirinkimas įvyks lapkričio 1—2 dieną 4 v. p. p. (sekmadienį).

Dienotvarkėje: 1) atidarymas ir prezidiumo rinkimai, 2) naujų narių priėmimas, 3) atvykusio iš Prūsų Lietuvos mūsų žinomo rašytojo A. Vydūno, redaktoriaus p. L. Abramavičiaus, kun. A. Viskanto, P. Karazijos ir A. Valaičio paskaitos, 4) valdybos ir rev. komisijos pranešimai, 5) Diskusijos del pranešimų, 6) Vald. ir rev. komisijos rinkimai, 7) Sumanymai.

Norintieji įstoti Draugijon nariais turi paduoti valdybai pareiškimą iki š. m. 30 d.

Mokytojams žinotina. Vilniaus Kuratorijos Komisija šių metų lapkričio 17 dieną kvosianti eksternus iš mokytojų seminarijos kurso. Norintieji įgyti mokytojo kvalifikacijas turi kreiptis kuratorijon su prašymais.

Lietuviams brangūs svečiai mokslininkai. Vietinė spauda jau rašė apie lietuvių mokslininkų prof. Gerulio iš Leipcigo (Vokietijoj) ir dro Strango iš Oslo (Norvegijjoj) viešėjimą Vilniaus krašte, kur juodu buvo atvykę lietuvių kalbos tyrinėti. Š. m. 7 d. Lietuvių Mokslo Draugijos Valdyba vaišino gerbiamus svečius arbatėle, kurioje dalyvavo įvairių Vilniaus lietuvių draugijų atstovai. Arbatėlės metu buvo susidariusi jauki nuotaika, kalbėtasi įvairiomis mokslą ir lietuvybę liečiančiomis temomis.

Profesorius Gerulis labai vaizdžiai apibūdino psichiškąją Mažosios ir Didžiosios Lietuvos lietuvių santykių pusę ir kultūrinių įtakų reikšmę, o D-ras Strangas daug įdomių dalykų papasakojo apie Norvegijos gyventojų ypatybes, jų teisingumo ir bendrai kultūringumo priežastis.

Lietuviams buvo labiausia brangu matyti mokslininkų susidomėjimas tais užsilikusias lietuvių kalbos salose kalbos turtais, kurie mokslininkus žavi. Tai brangu ypač delto, kad dar ir dabar atsiranda neišmanėlių, kurie lietuvių kalbos bodisi. Todel kalbos išsaugojimo reikalas mums darosi dar artimesnis ir gema daugiau noro toj srity dirbti.

Dar vienas abiturientas. Brandos egzaminų metu susirgęs abit. Molis Konst. rugsėjo m. 23 d. išlaikė visus egzaminus, gavo brandos atestatą ir įstojo kun. seminarijon.

Nauji studentai. Paskutinės laidos abiturientai įstojo į šiuos Vilniaus Universiteto Skyrius: humanitarinių mokslų—7, gamtos-matematikos—3, medicinos—2 (buvo padavę prašymus šeši, bet keturių nepriimta), formacijos—1, teisių—8, agronomijos—2, meno—1, kun. seminarijon—5.

Del „Vilniaus Rytojaus“ puolimų.

Po dvejų mėnesių ramumo „Vilniaus Rytojus” vėl pradėjo pulti. 79 Nr. įsidėjo neapykantos skleidimo straipsnį „Ar nereikėtų liautis”, be to tame numeryje neapsiėjo be negražios ir neteisingos demagogijos (įvairenybėse), o 82 n. kronikoje, straipsnely „Kur gavo?” be jokių faktų ir įrodymų puola „Kultūros” švietimo draugiją, būk toji draugija viliojanti mokytojus iš kitų draugijų ir net padedanti kam tai steigti lenkiškas mokyklas. Nors neteisingi puolimai, kaip jau rodos galėjo įsitikinti ir patys „Vilniaus Rytojaus” bendradarbiai, ne tik mums nepakenkė, bet dargi padėjo sustiprėti ir rasti pasitikėjimo ir paramos, kaip Vilniaus krašto lietuvių visuomenėje, taip ir Amerikos ir N. Lietuvos lie-

tuviuose, bet vardan teisybės ir tiesos negalime nutylėti ir šių piktų ir neteisingų priekaištų.

Paskutiniame „Vilniaus Žodžio" numeryje įsidėjome straipsnį „Švietimo reikalai", kuriame iškėlėme labai svarbų klausimą, būtent inteligentų ruošimo klausimą. Yra juk kuom susirūpinti, studentų turime jau gana daug, o kvalifikuotų mokytojų vos apie 30, tuo tarpu kai lenkai mūsų krašte turi jų arti 3000. Supyko, kad mes pasiūlėme kitaip sutvarkyti stipendijų skirstymą, del tos priežasties padarė visą eilę priekaištų, nieko bendra su tuo klausimu neturinčių: kam mes prieš dvejerius metus kritikavę N. Lietuvos valdžios politiką, kliudę kitaip nusiteikusiems ieškoti paramos Amerikoj, klydę rinkimų klausimu ir t. t. Į visus tuos priekaištus esame jau spaudoj atsakę. Argi jau be rietenų „Vilniaus Rytojaus" bendradarbiai gyventi nebegali, kad nieko naujo nebesugalvodami po šimtą kartų tą patį kartoja; juk ir vaikai žino, kokios atamainos įvyko N. Lietuvoj, delko prieš dvejus metus ir Vilniuje buvo reikalinga kritika.

Teroras, provokacinė politika padarė tuomet suirutę ir mūsų gyvenime. Skilimui įvykus turėjome nušviesti padėtį tiems Amerikos lietuviams, iš kurių tikėjomės paramos; niekas nekliudė kitaip nusiteikusiems ieškoti paramos pas tuos Amerikos lietuvius, kurie jiems pritaria. Jei būtų dar buvusi vienybė, aišku, visi p. V. misiją būtų rėmę, bet negalima gi pykti delto, kad jos neparėmė tie, kurie neteisingiausiu būdu prieš tai buvo viešai ir neviešai šmeižiami.

Del priekaištų padarytų „Kultūros" draugijai, tos draugijos pirmininko įgalioti esame pareikšti: „Kultūros" draugija steigė mokyklas tik tose vietose, kur gyventojai raštu reikalavo; ne visų sodžių gyventojų reikalavimus valdyba galėjo patenkinti; reikalavimų buvo devyni; valdžiai paduoti buvo šeši prašymai naujoms mokykloms, gautos tik trys koncesijos ir dvi atnaujintos (Vilniuje ir Pašaminėje), vienai mokyklai nepatvirtintas dar mokytojas; nei valdyba, nei atskiri draugijos nariai neviliojo mokytojų iš kitų švietimų draugijų, dvi Švenčionių „Ryto" mokytojos be jokios įtakos, savo valia, pasišalino iš tos draugijos. Jokių lenkiškų mokyklų niekas iš „Kultūros" draugijos narių niekam nepadėjo steigti. Tie gandai, matyt, kilo delto, kad gyventojams pakartotinai prašant kuratorijoj. pirmininko buvo paremtas Valkinykų v., Giraitės sodžiaus reikalavimas perkelti valstybinę mokyklą iš gretimo mažesnio į jų daug didesnį sodžių *ir ją sulietuvinti, duoti antrą mokytoją, tikrą lietuvį*. Tame sodžiuje nė viena švietimo draugija įsteigti mokyklos negalėjusi. „Kultūros" draugija per vėlai gavusi prašymą, gyventojai jau treti metai baudžiami del vaikų neleidimo į lenkišką mokyklą. Sodiečių prašymo švietimo vyresnybė nepatenkinusi.

D-ro D. Alseikos pareiškimas.

Š. m. spalių m. 10 dieną gavau šitokio turinio laišką apdraustame voke, tą pačią dieną išsiųstą iš Vilniaus pašto:

Dr. Alseikai.

Ponas Petras Devenis išsiunte iš Waterbury Conn. 1924 metais Tamstos vardu Lietuvių reikalams keturis šimtus (400) dolerių ir man du šimtu (200) dolerių viso labo šešis šimtus (600) dol. Virš minėtą sumą Tamsta gavai 1924 met. gruodžio mėn.

Virš minėtus du šimtu (200) dol. prašau man su % 7 tuojas atsiusti.

Vilnius 1930 m. X.10 d.

Nors tas laiškas anonimiškas, bet nesunku įspėti, kieno jis rašytas arba inspiruotas. Sugrįžusi Vilniun ponia Emilija Vileišienė viešame Labdarybės Draugijos valdybos posėdyje skundėsi, jog ji Amerikoj sužinojusi, kad mano vardu jai buvę siųsti du šimtu dolerių, kurių aš jai neatidavęs. Pareiškiu, kad jokių pinigų poniai E. Vileišienei iš niekur nesu gavęs. Tiesa, iš pono Petro Devenio ir kitų Waterbury Conn. (Amerikoj) veikėjų 1924 metų pabaigoj du šimtu doleriu esu gavęs, bet jie nebuvo skirti p. E. Vileišienei, tai liūdyja šitie du laiškai:

Waterbury Conn.
1924 Spalio 11,

Gerb. Dr. D. Alseikai.

Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirminiukui.

Mūsų Gerb. Daktare.

Mes Waterbury'o Lietuvių Moterų Globos Komitetas, žinodamas koki labdaringą ir kultūrinį darbą atlieka Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas mūsų tautai, tad atjausdami sunkumą ir suprasdami svarbumą to darbo su šiuomi prisiunčiame L. V. L. K. Tamstos vardu 200 dolerių. Šią pinigų sumą sudaro: auka mūsų gerb. p. P. M. Devenio 100⁰⁰, ir nuo Liet. Mot. Globos Komiteto vietinio skyriaus 100⁰⁰.

Gavę pinigus malonėkite mum pranešti šiuo adresu: Mrs. M. Miknaitis 21 Edward st. Waterbury Conn.

L. M. G. K. šio skyriaus valdyba:

Pirm. Mrs Paulina Izecionienė, iždin. Magdė Miknaitienė, Rašt. I. Kronkaičiutė.

—

Dr. Alseikai
Vilniuje.

Weterbury Conn.
October 1—24.

Gerbiamasis:

Jau beveik metai, kaip randuos prie savo paprasto darbo. Bet išrodo, kad dar tik vakar pas Jus lankiaus. Visi įspudžiai ir Jusų vargai niekados neišnyks iš atminties. Taigi ir su džiaugsmu išpildau savo prižadą, prisiunčiu 200 dolerių, 100 nuo Waterburio Moterų Globos Komiteto, kurie per p. Miknaitienės ir kitų pasidarbavimą tapo surinkti del Vilniaus našlaičiu ir 100 nuo manes. Stengsimės kiek galėdami neužmiršti Jusų ir ant toliau. Apgailestauju, kad ankščiau negalėjau prisiųsti. Sugrįžęs po metų laiko prie savo plačiai išvistytos pramones buvau užimtas visokiais reikalais, pakol sutvarkiau į paprastas vėžes. Taigi bukite malonus už tai man atleisti. Duodu labas dienas Jusų žmonai, ponei Biliunienci, ponei Vileišienei ir kitiems.

Su aukšta pagarba Petras M. Devenis.

Gauti pinigai buvo atiduoti Laik. Komiteto iždininkui. Tų metų bendroj apyskaitoj, kuri 1925 metų pradžioj buvo paskelbta Amerikos lietuvių laikraščiuose su Laik. Komiteto prezidujumo parašais (originalas guli pas mane su originaliais parašais mano, kaipo pirmininko, kun. K. Čibiro kaipo, vicepirmininko, iždin. kun. V. Zajančkausko ir sekret. St. Matjošaičio), tos sumos gavimas buvo pakvituotas, aukos gi, kurių tais metais buvo gauta iš Amerikos 4.726 dol. 53 cen., suvartotos įvairiems svarbiems visuomenės reikalams. Našlaičių reikalams Draugijos nukentiejusiems del karo šelpti Komitetui tais metais atiduota 1901 doler. ir 83 cent. Minimi anonimiškame laiške 400 dolerių, kaip matyt ir iš pačio pono P. Devenio laiško 1924 metais spalio m. rašyto, visai nebuvo siųsti, ne šeši, bet tik du šimtai buvo gauti iš Waterbury mano vardu 1924 metų pabaigoj, be to 90 dol. iš kitų to miesto lietuvių buvo gauti 1924 metų pradžioj, o 400 dol. buvo gauti iš kito miesto. Kasmet apyskaitos viešai Amerikos lietuvių laikraščiuose buvo skelbiamos. Taip pat viešai Amerikos lietuvių laikraščiuose esu atsiskaitęs ir iš visų tų aukų, kurios buvo siųstos mano

vardu po išejimo iš Laikinojo Komiteto ligi šių metų liepos mėnesio. Kai aukų siuntėjai laiškuose parašydavo, kad siunčia mano nuožiūrai arba nepasakydavo aiškiai, kam ir kokiam tikslui aukos siunčiamos, visuomet atsiklausdavau aukotojų, kam ir kokiam tikslui aukos siunčiamos, nė vienas centas nebuvo suvartotas nesvarbiems reikalams. Gavimas ir vartojimas visuomet buvo daromas su kitų veikėjų žinia ir aprobata, be to dar skelbiama viešai spaudoj Vilniuje ir Amerikoj.

Su ponios E. Vileišienės pretenzijomis prie tų 200 dolerių galėjo būti ir nesusipratimo, gal ponas P. Devenis nesiorjentuodamas mūsų gyvenime, mažai pažindamas p. E. Vileišienę ir manydamas, kad ji yra visų našlaičių globėja, pareiškė jai nusistebėjimo, kad ne jai buvo atiduotos aukos, o ji suprato, kad jos asmens reikalams buvo siųsti doleriai į neatiduoti. Taip galėjo būti, bet p. Emilija Vileišienė, vieton skleisti insinuacijas, galėjo juk manės raštu atsiklausti, kadangi ji to nepadarė, aiškiai parodė savo piktą ir blogą valią.

P. Emilija Vileišienė, kuri prieš 4 metus susitikdama su žmonėmis koliojo biauriausiais žodžiais Labdarybės Draugijos Centro Komiteto vedėjus, kai jie spyrė ją pasišalinti iš Aušros Vartų bendrabučio del jos žiauraus elgesio su vaikais, vėliau gavusi iš jų kitą vietą pradėjo kitus šmeižti, o prieš mane jau trejus metus Vilniuje, Kaune ir Amerikoj žodžiu ir raštu skleidžia biauriausios rūšies insinuacijas, — turėtų galop nusiraminti. Žinau gerai, jog visi geros valios lietuviai, kurie mane pažįsta iš 12 metų mano darbų ir raštų Vilniuje į jos šmeižtus nekreipia dėmesio, atsižvelgdamas į jos tautinę darbuotę praeity, jos amžių ir ypač į jos sveikatos stovį, mažai tekreipiau ir aš dėmesio, bet, kadangi ponia E. Vileišienė nenustoja šmeižti ir drumsti mūsų jau bent kiek aprimusio gyvenimo, tai šį pareiškimą turėjau paskelbti, nes ji jau priėjo liepto galą, jos viešame susirinkime padarytas įtarimas rodo prie ko priveda žmogų pikta valia ir liguistas isteriškas fanatizmas.

D-ras D. Alseika.

ĮVAIRIOS ŽINIOS.

Lietuvos plotas ir ribos. Nepriklausomos Lietuvos plotas (be Vilniaus krašto) turi 55.658 kv. kilometrų. Savo ploto didumu Lietuva Europos valstybių tarpe užima 22-rą vietą. Lietuva yra didesnė už Estiją, Daniją, Šveicariją, Olandiją, Belgiją, Albaniją ir kelias kitas mažas valstybes.

Bendras nepriklausomos Lietuvos sienų ilgis su kitomis valstybėmis siekia 1258 klm. Iš to skaičiaus sienai su Latvija tenka 480 klm., demarkacijos linijai su lenkais—442 klm., su Vokietija — 245 klm., ir Baltijos jūros krantui—91 klm.

Atsiųsta paminėti knygutė.

„Polacy jesteśmy, czy spolszczeni Litwini". Odpowiedź uczonych polskich. 16 pusl., Spausdinta „Ruch" spaustuvėj. Ši knygutė savo laiku buvo konfiskuota, tačiau teismo nutarimu konfiskata liko nuimta. Plačiau apie tą veikalėlį parašysime vėliau.

Redakcijos atsakymai.

A. Kalesinskui. Vieną laikraščio numerį tamstai išsiuntėm.

J. S. Tamstos laišką gavome, bet jo spausdinti neradome reikalo, nes jisai nei viename punkte neliečia mūsų laikrašty tilpusios žinutės.

J. Martinkėnui, Mėdžiuškiuose. „Vilniaus Šviesa" nustojo pernai ėjusi. Siunčiame Tamstai „Vilniaus Žodžio" numerį; jei norėsite prenumeruoti, prašome atsiųsti pinigus redakcijos adresu.

P. Z., Švenčionyse. Korespondenciją gavome. Ačiū. Įdėsime sekanč. numery, nes šiame vietos trūksta.

J. Laurinavičiui, Argentinoje. Tamstos laišką gavome jau sudarę šio numerio medžiagą, todėl kol kas nededam. Mums malonu, kad tolimoj šaly mūsų nepamirštate.

Skrajūnui. Įdėsime vėliau.

Leidėjas ir atsak. redaktorius **Aleksandras Birinčikas.** „ZORZOS" spaustuvė, Vilniuje.